

*А.В. Лапкін – аспірант кафедри організації судових і правоохоронних органів
Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого;
науковий керівник – канд. юрид. наук, проф.
кафедри організації судових і правоохоронних органів
Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого П.М. Каркач*

УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У ВІДШКОДУВАННІ ПОТЕРПІЛОМУ ЗАПОДІЯНОЇ ЗЛОЧИНОМ ШКОДИ

Одним із найважливіших напрямків забезпечення прав і законних інтересів потерпілого в кримінальному судочинстві можна вважати проблему відшкодування заподіяної злочином шкоди. Вона знайшла відображення на міжнародному, європейському та національному рівні. Серед широкого кола питань, що виникають у зв'язку із цією проблемою, надзвичайно актуальним є дослідження механізмів участі прокурора у відшкодуванні потерпілому заподіяної злочином шкоди.

Насамперед, доцільно закріпити в новому Кримінально-процесуальному кодексі України принцип обов'язкового відшкодування потерпілому заподіяної злочином шкоди на рівні однієї з основних засад кримінального судочинства України. Такий принцип визначатиме зміст і спрямованість діяльності всіх органів і посадових осіб, які ведуть кримінальний процес з відшкодування заподіяної злочином шкоди. Презумпція відшкодування завданої потерпілому злочином шкоди обумовлюватиме той факт, що не так важливо, за чий рахунок буде відшкодовуватися шкода – особи, винної в її заподіянні чи держави, головне, що шкода має відшкодовуватись в будь-якому разі. І цілком справедливо, що у разі, коли неефективна діяльність органів держави сприяла спершу вчиненню злочину, а потім – неможливості його розкриття чи стягнення відшкодування з винного, – у такому разі відшкодовувати шкоду повинна держава.

Серед державних органів, покликаних сприяти такому відшкодуванню, особлива роль належить прокуратурі. Від прокурора залежить реалізація кожної із форм відшкодування, як передбачених законом (відшкодування за рахунок особи, яка вчинила злочин чи осіб, відповідальних за її дії: добровільне чи за допомогою цивільного позову), так і перспективних (компенсація за рахунок держави). При цьому прокурор як бере безпосередню активну участь у процесі відшкодування, так і здійснює нагляд за дотриманням прав потерпілого та інших осіб, додержанням вимог закону органами і посадовими особами при відшкодуванні.

Невідкладним завданням є впровадження у національне законодавство механізмів компенсації заподіяної злочином шкоди державою. Законодавчої регламентації в КПК вимагає і питання добровільного відшкодування завданої злочином шкоди. Удосконалення потребує також інститут цивільного позову в кримінальній справі. Чинним законодавством не створено довершеного механізму забезпечення прав і законних інтересів цивільного позивача з боку уповноважених органів держави. Ключову роль у

цьому повинна відігравати прокуратура. КПК, законодавство про прокуратуру і відомчі акти повинні закласти чіткі і досконалі організаційно-правові засади діяльності прокурора у цьому напрямі.

Цивільний позивач у кримінальному судочинстві – це фактично потерпілий, що пред'явив вимогу про відшкодування заподіяних йому злочином збитків. Відтак, його можна розглядати не як самостійну процесуальну фігуру, а як одну з процесуальних якостей потерпілого. Із включенням до кола потерпілих юридичних осіб та держави, потреба в збереженні цивільного позивача у кримінальному судочинстві зникне. Замість цього можна послуговуватися категорією “потерпілий, що заявив цивільний позов у справі”. Відтак, всі зусилля прокуратури щодо забезпечення відшкодування заподіяної злочином шкоди будуть спрямовуватися на захист прав і законних інтересів потерпілого.

Прокурор здійснює захист прав потерпілого (цивільного позивача) в кримінальному процесі в межах реалізації своїх конституційних функцій по нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання і досудове слідство – на досудових стадіях процесу; підтримання державного обвинувачення – в судових. Саму ж діяльність з пред'явлення і підтримання цивільного позову у кримінальній справі слід розглядати як реалізацію прокурором функції представництва інтересів громадянина або держави у суді. З метою удосконалення правового регулювання останньої і усунення невизначеностей у даному питанні необхідно внести відповідні зміни і доповнення до законодавства, а також регламентувати цю діяльність на рівні наказу Генерального прокурора України з питань представництва.